

УДК 658.382
© 2007

*Костенко О.М., кандидат технічних наук,
Полтавська державна аграрна академія*

ОХОРОНА ПРАЦІ В УКРАЇНІ З ОГЛЯДУ НА ІНТЕГРАЦІЮ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Постановка проблеми.

У найближчому майбутньому Україну чекає інтеграція з політичними та економічними євроатлантичними структурами. Підвищення рівня охорони праці та промислової безпеки, запобігання аваріям і нещасним випадкам на виробництві, посилення профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності вимагає подальшого адаптування нормативно-правових актів до європейського і міжнародного законодавства, а також використання світового науково-практичного досвіду й поглиблення міжнародного співробітництва у сфері охорони праці.

Аналіз основних досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Вибір Україною стратегічного курсу на інтеграцію до ЄС і перспектива вступу до Світової Організації Торгівлі обумовлює нагальну потребу гармонізації національного законодавства до законодавства ЄС (1). У підписаній в Люксембурзі Угоді про партнерство та співробітництво між ЄС та Україною, яка набула чинності з 1 березня 1998 року, визначено, що охорона праці, захист життя і здоров'я людей, технічні регламенти та стандарти в цій галузі є пріоритетними галузями законодавства, де необхідно досягти адекватності законів. У червні 2003 року Україна разом із представниками 178 країн-членів Міжнародної організації праці (МОП), організацій працівників і роботодавців прийняла нову Глобальну стратегію охорони праці, яка ставить за мету впровадження ефективного управління системою охорони праці на національному рівні (2).

Поліпшення систем охорони праці та промислової безпеки в країнах – членах ЄС – обумовлене впровадженням за останні роки низки законодавчих і нормативних актів. Оновлення національних систем охорони праці з урахуванням європейського законодавства стосується, насамперед, нових учасників, законодавство яких має адекватно відображати загальноєвропейські положення у сфері охорони праці. Правову систему ЄС можна вважати наднаціональною правовою системою, якій притаманні особливі риси. Держави – члени

Подана оцінка та системний підхід при адаптуванні нормативно-правових актів до європейського і міжнародного законодавства при виборі Україною стратегічного курсу на інтеграцію.

ЄС – обмежили свій суверенітет і делегували частину власних повноважень співтовариству, які у межах визначених повно-

важень видають законодавчі акти, обов'язкові для держав-учасниць. Основою законодавства ЄС у сфері охорони праці є рамкові директиви. Відповідно до статті 189 Римської угоди, директива зобов'язує будь-яку із зазначених вище держав досягати визначеного директивою результату, але залишає за національними органами право вибирати методи й засоби його досягнення. Директиви з охорони праці визначають мінімальні вимоги з можливістю для держав-учасниць відступати від мінімальних вимог, однак лише в бік їх перевищення (3). В Україні основним законом у сфері охорони праці є Закон про охорону праці, Кодекс законів про працю України та Закон про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, які призвели до втрати працездатності. Необхідність впровадження змін до чинного закону ґрунтується не тільки на орієнтації України в бік ЄС, а й на тому факті, що чинне законодавство та його принципи не завжди відповідають сучасним реаліям і фактично не забезпечують створення законодавчих засад цілковитої безпеки й захисту здоров'я працівників в умовах робочого середовища, адекватних ЄС.

Мета досліджень та методика їх проведення. Законодавство і сформульована ним система охорони праці та промислової безпеки повинні містити загальноєвропейську концепцію охорони праці, в основі якої покладено принципи "пріоритетності заходів з охорони праці" та "забезпечення максимально можливого захисту в передбачуваних умовах робочого середовища" (досягнення безпечного та нешкідливого середовища, оцінювання ризиків та їх превентивне попередження, пристосування робочого середовища до індивідуальних потреб працівників тощо). Основний національний законодавчий акт повинен передавати основні принципи та положення загальноєвропейського рамкового законодавства, ви-

МЕТОДИ І МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕНЬ

значеного низкою директив з охорони праці. До таких директив у сфері охорони праці належить рамкова Директива 89/391/ЕЗС щодо заходів із забезпечення безпеки та здоров'я працівників на робочому місці. З нею пов'язані спеціальні директиви 89/654/ЕЗС, 89/655/ЕЗС, 89/656/ЕЗС, 90/269/ЕЗС, 90/270/ЕЗС, 90/394/ЕЗС, 90/679/ЕЗС, 92/57/ЕЗС, 92/58/ЕЗС, 92/85/ЕЗС, 92/91/ЕЗС, 92/104/ЕЗС та 93/103/ЕЗС.

Прийняття сучасного національного законодавства щодо охорони праці та промислової безпеки, його гармонізація з відповідним законодавством ЄС є значним кроком уперед, але недостатнім із точки зору досягнення ефективної роботи системи охорони праці на загальнонаціональному рівні; вкрай важливо досягти впровадження та ефективного фактичного застосування законодавства на рівні окремих підприємств.

Результати досліджень. Забезпечення відповідного й ефективного розвитку системи охорони праці на державному рівні та дійове її впровадження на рівні кожного окремого підприємства та галузі промисловості дає змогу створити безпечні й нешкідливі умови праці для працівників через запобігання професійним захворюванням, травмуванням, подовження періоду активної працездатності працівників тощо.

Для забезпечення впровадження нормативних актів у сфері охорони праці та промислової безпеки, а також поліпшення дієвості цих положень особливо важливою є гармонійна, скоординована й ефективна співпраця структур, задіяних у системі охорони праці, інтерактивна взаємодія з роботодавцями та працівниками, заходи щодо роз'яснення та поширення положень, які стосуються безпечної життєдіяльності працівника в умовах виробничого середовища.

Загалом в європейській системі охорони праці можна виділити три взаємопов'язані структурні рівні, що створюють цю систему:

- рівень формування національної політики в сфері охорони праці (профільне міністерство);
- рівень впровадження та контролю (державні інституції з функціями контролю, наприклад, Державна інспекція праці в Німеччині й Латвії);
- рівень підприємств і організацій, на якому практично здійснюються заходи з охорони праці.

Визначимо деякі основні функції, притаманні структурним рівням системи охорони праці в країнах – членах ЄС, – у порівнянні з Україною. Чільне місце у визначенні напрямів розвитку сфери охорони праці в країнах-учасницях посідає профільне міністерство, яке відповідає за політику, розвиток, планування та координацію

системи охорони праці. До функцій профільного міністерства як головної організації в системі охорони праці, належать:

- розвиток національної політики охорони праці та забезпечення її системного впровадження;
- розробка національних законодавчих актів з охорони праці та забезпечення їх відповідності законодавству ЄС і міжнародному законодавству в цій сфері;
- впровадження заходів створення безпечних і нешкідливих робочих середовищ, захист прав працівників щодо охорони праці та соціального захисту;
- забезпечення процесу розвитку системи управління охороною праці та промисловою безпекою;
- забезпечення інформування роботодавців і працівників щодо положень з охорони праці та промислової безпеки.

Якщо проаналізувати, то в Україні аналогічні функції зараз закріплено за Міністерством України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, яке їх успішно виконує.

Основними завданнями державної контролюючої служби (в Україні частину таких функцій надано Державному комітету промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду України) є:

- контроль за впровадженням вимог нормативних актів з охорони праці;
- контроль за дотриманням зобов'язань за трудовими контрактами та колективними договорами;
- забезпечення порозуміння між працедавцем і працівником, а також вирішення спірних питань між ними в межах визначеної законодавством компетенції;
- здійснення досліджень і загальна реєстрація нещасних випадків на робочих місцях, дослідження випадків професійних захворювань відповідно до процедур, визначених законодавством;
- реєстрація потенційно небезпечного устаткування;
- контроль обладнання в робочих середовищах, утилізація індивідуальних і колективних засобів захисту, небезпечних і шкідливих речовин, обстеження технологічних процесів згідно з чинними нормативними актами;
- моніторинг ринку устаткування, робочих машин, засобів індивідуального та колективного захисту;
- забезпечення безкоштовних консультацій роботодавців, працівників і власників потенційно небезпечного устаткування відповідно до ви-

МЕТОДИ І МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕНЬ

мог чинних нормативних актів у сфері професійних відношень, охорони праці та технічного нагляду за потенційно небезпечним устаткуванням;

– організація національного центру Європейської агенції охорони праці та забезпечення її діяльності.

На рівні підприємств головним суб'єктом відповідальності за впровадження вимог щодо охорони праці є працедавець (роботодавець).

Головні завдання, які повинен забезпечувати працедавець у системі охорони праці на рівні підприємства, такі:

– організація та забезпечення функціонування системи охорони праці на підприємстві через оцінювання чинників ризику робочого середовища, планування превентивних заходів щодо ризиків, проведення внутрішнього моніторингу робочого середовища, встановлення організаційної структури охорони праці та консультації з працівниками для залучення їх із метою поліпшення охорони праці;

– забезпечення дій, необхідних для здійснення

першої допомоги;

– обмеження або ліквідація шкідливих і небезпечних чинників, характерних для устаткування та робочого середовища, пожежегасіння, евакуації працівників й іншого персоналу;

– забезпечення інструктажу та тренування працівників і відповідальних за охорону праці осіб;

– забезпечення обов'язкового нагляду за здоров'ям працівників.

Висновок. Європейське законодавство з охорони праці дає змогу забезпечити охорону праці на достатньо високому рівні. Однак наголошуємо на тому, що кожна держава повинна самостійно турбуватися про вирішення цього питання, і тому в нашій країні слід активізувати роботу з узгодження вимог, законів та нормативно-правових актів у відповідності директивам ЄС. Незмінним у будь-якому разі для України залишається ідея європейського законодавства про те, що прийняття рішень щодо заходів із поліпшення має здійснюватися з урахуванням умов праці безпосередньо на робочому місці.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Лисюк М.О., Репін В.М. Концептуальні засади програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2006-2010 роки // Інформаційний бюлетень з охорони праці. – 2005. - №1. – С.29-40.

2. Правовая система Европейского Союза – роль и значение охраны труда. Сближение нормативной базы по охране труда и безопасности (Euro-

peAid/ 119764/C/SV/RU) // Бригитта Мелин, Ханс Мет. – Европейское Сообщество, 2006. – Москва.

3. Руринкевич В.Б., Захаров В.В. Функції системи охорони праці в країнах-учасниках Європейського союзу з огляду входження до нього України. // Інформаційний бюлетень з охорони праці. – 2005. - №4. – С.20-24.